

Gundulićev venac 53

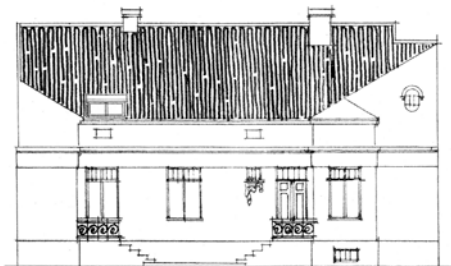
(Snovi, sećanja i stvarnost)

Sanjao sam tu kuću bezbroj puta. Video sam je u snovima onakvu kakva se nekad mogla videti sa ulice ali, sanjajući je, nikada u nju nisam ulazio. Ispred kuće je bilo dvorište, ne baš isto kao što je bilo nekada. U mojim snovima je to dvorište bilo bez one trešnje, bez ruža i šimšira i u njoj su bili neki strani ljudi kojih se treba kloniti. Sada tog dvorišta nema. Umesto njega nalazi se višespratnica, zgrada ružna i velika, možda najružnija u gradu. Interfon na ulazu nije radio. Stepenište koje vodi na sprat sam zaobišao, a tamo desno, nalazi se jedno drugo stepenište koje vodi nadole, u podrum, u podzemlje ili u neko sećanje. Usko je, a na njegovom kraju je hodnik, koji vodi *tamo*. Hodnik je, čini mi se, još uži od stepeništa i zakrčen je stvarima, stvarima sasvim nepotrebnim, koje su ukućani ko zna kada i zbog čega ovamo doneli, zapravo odbacili. Srećom kratak je i završava se stepeništem koje se penje. Možda ono vodi u neki drugi svet, u neku drugu stvarnost, jer vodi do kuće koju sam često sanjao...

Pjer Loti, sada pomalo zaboravljeni francuski pisac, opisao je u jednom svom romanu ostrvo na koje se, kao moreplovac, iskrcao. Čitao sam taj roman davno, bilo je to pre više od pola veka, ne sećam se čak ni njegovog naziva ali se sećam kako je pisac opisivao stazu koja je od luke vodila nekud uzbrdo i kako se on iznenada setio tog puta, iako do tada na tom ostrvu nije bio. Setio se puta, i kuće na kraju tog puta, predvideo je da će na nju naići, setio se, zaboravio sam čega se sve setio, knjiga je vrlo poetično napisana, pitao sam se čitajući je da li je sve to što je Žilijen Vioa napisao bila istina ili samo plod umetnikove imaginacije. Na kraju, Pjer Loti (jer to je Žilijenovo umetničko ime) saznaje da je neki njegov predak zaista živio na tom ostrvu, upravo u kući koju je pisac, u svojoj mašti, na putu uzbrdo, unapred video.

Našao sam se pred kućom. Bila je nekako nestvarno oronula. Ljudska nebriga čini da malter sa kuće otpada, da se crepovi razmiču i boja sa drvenarije ljušti, a vreme u odsustvu ljudi daje kući drugačiji, poseban, avetinjski izgled. Kuća nije ličila ni na kuću iz mojih sećanja niti na onu iz mojih snova. Povezanu sa spoljnim svetom samo onim uskim hodnikom kroz koji se građevinski materijal ne može pronositi, kuću sada nije moguće popraviti ni rušiti. Ni naša sećanja se više ne mogu menjati ni brisati. Ostaje im da se lagano gase sve dok, sa nama, ne nestanu zauvek.

Ispred kuće su stepeništa. Dva su stepeništa, jedno vodi desno, prema glavnom ulazu, a drugo levo, prema sporednom. Na njemu sede dva dečaka i igraju se. Igraju se "bakalnice", igraju "Čoveče ne ljuti se" ili šaha, a ponekad i one čudne igre zašiljenim štapićima, zvala se Mikado. Deca koja se sada zabavljaju kompjuterskim igricama za tu igru ne bi imala strpljenja. Obično su bila dva dečaka. Jedan je živio u toj kući a drugi se zvao Hari, bio je hrom i siromašan, stanovao je u susedstvu na mansardi jedne trospratne kuće. Rano je napustio ovu zemlju i sa roditeljima otišao u zemlju svojih predaka. Posle njega, pred kuću su dolazili drugi dečaci, dolazila su najčešće njih dvojica i obojica su se zvali Robert. Obojica su se tako zvali. Jedan je bio Robert Fišer, a drugi Robert Nojman. Prvome su na strašan način prekinuli detinjstvo, a onaj drugi je nekako preživio one teške ratne dane. Preživio je sam, njegovi roditelji su nestali, a on je, kao i Hari, ima tome već nešto više od šezdeset godina, otišao u zemlju svojih predaka.

Dečaci su se uvek igrali na tom levom stepeništu, njega stariji nisu koristili jer je vodilo do sporednog ulaza. Na ovom, retko korišćenom, stepeništu mogli su se neomateno igrati.

I njihova igra je prekinuta, oдавно i surovo.

Prostor je čini mi se ostao isti, zapanjujuće isti. Nisam mogao verovati da će posle toliko vremena sve ostati isto. Sablasno isto. A ostalo je. Zapravo, ostao je okvir, čvrst okvir nekih mojih sećanja, omeđen oronulim zidovima i tavanicama, istrulelim prozorima i ponekim poznatim detaljem. Sve je toliko isto da, čini mi se, nisam ni uzbuđen. Pošao sam na levu stranu, onu koja je pripadala dečacima. Nije to glavni ulaz, on je zaključan, a ja ključa nemam. Radije bih ušao na taj glavni ulaz jer sam na njega navikao. Prošlo je mnogo vremena, mnogo je različitih ljudi imalo ključ kojim se ta vrata otvaraju. Ja ključa nemam, a taj ulaz poznajem bolje od njih. Prepoznao sam kvaku, onu mesinganu. Po obliku, ona se razlikovala od ostalih mesinganih, nije imala zaobljene ivice. Nisu je promenili. Potamnela je i njene ivice su sada malo zaobljene, izlizane su od upotrebe. Stara je, a ipak je nisu zamenili novom, nekom od eloksiranog aluminijuma kakve sada prave.

Ovaj drugi ulaz, nasuprot glavnog imao je takođe lepa i solidna vrata, a ona su sada istrulela i bila su razvaljena. Neko je u njih udario, verovatno nogom. Razvalio ih je i ušao.

Ušao sam i ja. Na ulazu sam za trenutak zastao i, za svaki slučaj, glasno upitao ima li koga. Odgovora nije bilo. Duhovi se danju ne oglašavaju. Uostalom, i da ih je bilo, ja bih ušao. Unutra je mogao biti jedino neki narkoman ili beskućnik, pa i da je bio ja bih ipak ušao, tako sam još juče odlučio.

Levo od vrata bila je nekada polica. Sećam se te police, čamove police koja je pokrivala ceo zid iza vrata. Otkud ona sada tu? Polica je još na svom mestu, sasvim trula ali je još tu. Tu je, na svom mestu, trula i krnja, upravo kao i uspomene. Kao da je izronila iz nekih čudnih sećanja. Možda i sećanja trule, degradiraju, raspadaju se i na njihovo mesto stupa neka idealizirana slika prošlosti. Ova polica nije idealizirana. Toliko je trula da mora biti deo neke neobične stvarnosti. Daske koje se nalaze bliže podu nestale su, a one koje se nalaze nešto više u takvom su stanju da bi se raspale već i pri najmanjem opterećenju. Neko ih je obojio belom masnom bojom, bilo je to očigledno davno, boja se na očuvanim delovima ljušti i ogoljuje trulo drvo.

Na podu otpaci. Kao da ih je neko tu namerno ostavio.

Ko je tu živio? Koliko je ljudi za tih, koliko ono beše godina, živelo? Šta su oni tu tražili - krov nad glavom, utočište od... Ili su se tu krili od nekoga ili od nečega?

Očeva soba. U sobi kaljeve peći nema. Siguran sam da je tamo nekada stajala. Na zidu, upravo tamo gde je bila, nalazi se limeni polkopic dimnjačkog otvora. Peć je neko porušio, nije mu trebala, možda mu je i smetala. Umesto njegovog pisaćeg stola, rolo ormara i police sa knjigama, sada na podu leži gomila otpadaka, nekih već požutelih novina, tu je čak i jedan stari kofer iz koga vire neke krpe i mnogo, mnogo đubreta. Prozor je istruleo. Neko je skinuo jedno njegovo unutrašnje krilo i uredno ga spustio pored vrata. Vrata su dvokrilna i bila su širom otvorena. Iza njih se nalazila dečija soba.

Sećanja. Dečija soba. Kroz njen prozor se jednog aprilskog dana videla rascvetala trešnja. Bele latice njenih cvetova letele su kao pahuljice snega. Sada više ne lete. Nema ni trešnje, ona je nestala a zajedno sa njom i bašta u kojoj je ta trešnja rasla. Vide se samo ružni zidovi, zidovi najružnije kuće u gradu.

Dečija soba. Nije više dečija. Veća je nego što sam pretpostavljao. Veća i drugačija. Kaljeva peć. Bela kaljeva peć, nalazila se u samom uglu sobe, bila je ukrašena keramičkim skulpturama i završena lepim timpanonom. Imala je troja vrata: dole su bila vratanca za pepeo, iznad njih vrata ložišta, a malo gore, u visini grudi, vrata prostora u kome je držana posuda za vodu. Da vlaži vazduh ili da zameni današnje slavine za toplu vodu. Ta su vrata bila izuzetno lepo napravljena i nalazila su se na starom mestu. Peći, lepe kaljeve peći nije bilo, a njena vrata su ipak ostala na svom mestu u visini grudi. Umesto one kaljeve peći, neko je sagradio nešto nalik na pekarsku peć, samo malo manju, teško je pretpostaviti čemu je to grubo sazidano čudo služilo, sazidao ga je i okrećio, a ona lepa vrata je

ugradio. Ugradio je i vratanca za pepeo. I ostavio je gomile otpadaka. Krpe, razvaljeni koferi, hartije, dve meni nepoznate sakate stolice, razapeti konopci kao da je na njima neko nešto sušio. Dva komada debele uštavljene goveđe kože još vise na jednom od njih. O tavanici visi ogroman, ružan, luster. Jedini luster u kući. Ko zna odakle je donet. Možda je sve to namerno ostavljeno, aranžirano kao u nekom filmu rukom veštog scenografa. A možda su u toj prostoriji boravili ili kroz nju prolazili neki čudni ljudi ili duhovi, ko zna kakvi i od kuda pristigli.

Još jedna dvokrilna vrata. Takođe otvorena i iz njih se pruža pogled u predsoblje, ono pravo. Na mestu gde bi trebalo da je čiviluk, gde je nekada bio čiviluk, prislonjena su neka vrata. Zapravo, dvojna vrata odnekud skinuta.

Ušao sam u predsoblje. Na suprotnom kraju tog predsoblja nalazila su se jednokrilna vrata. I sada su tu. Na vratima kvaka žuta, mesingana, potamnela od vremena i prljavštine. Vrata su otkrivena. Ušao sam. Nekada je to bila spavaća soba.

Prvo što sam ugledao bila je kaljeva peć. Ona nekadašnja, prepoznao sam je. Ona je ali nije ista. Neko je prostoriju pregradio pa je zidom podelio: jedna polovina peći je tu, a druga sa druge strane zida. I na ovoj peći je, iznad vrata ložišta, bio prostor u kome je držana posuda za vodu. Držan je tamo i jedan crep, običan crep koji je u zimske dane služio da, uvijen u novine ili neki peškir, zagreje krevet. Otvorio sam vratanca, zavukao ruku i napipao crep. Da li je moguće da je to onaj isti crep, da je čekao punih šezdeset sedam godina da ga ponovo dotaknem? Na zidu velika slika, do pola iscepana. Neki krajolik, nestvaran. I ova soba je nestvarna. Umesto kreveta i ormana koji su u toj sobi bili, jedan ogroman kofer, polurazvaljen. Sudeći po nalepnicama, prošao je dosta sveta. Iz njega vire neke krpe, dronjci. Dronjci se vuku i po podu. Stare cipele, prastare, čak i za beskućnike sasvim neupotrebljive. Na zidu visi prekidač, beo nov. Nije ugrađen u zid, samo visi. I svetlo gori. Gorelo je, primetio sam i u prostorijama kroz koje sam prošao. Uostalom, Andrijana, ona lepa devojka iz ružne kuće, mi je rekla da su sva svetla od sinoć upaljena. Nikoga u toj kući nisu videli, niko godinama nije u nju ulazio, a od sinoć tamo gore svetla. Vrata su razvaljena i svetla upaljena. Čak i ona svetla u potkrovlju, i ona su upaljena.

Ne verujem u duhove ali – svetla je neko ipak upalio i nestao. Zašto?

Vratio sam se u predsoblje i skrenuo na stepenište. Drveno stepenište, usko. Vodi u potkrovlje. Svetlo je gorelo ali ipak, za svaki slučaj, upalio sam džepnu lampu. Možda je neka daska istrulila i otpala. Tek što sam zakoračio na to stepenište, začuo sam zvuk. Zvuk koga se sećam, koji se razlikuje od svih ostalih koje sam u životu čuo, zvuk koji utisnuo u moju svest, zvuk koga nisam čuo decenijama, zapravo nisam ga čuo više od pola veka. Bio je to bat koraka, ovog puta nešto sporiji od onih kojih se sećam. Setio sam se, zapravo, pitam se da li sam se tek sada setio, jer mnogo toga nisam nikada ni zaboravio. Možda sam samo potisnuo negde i nije bilo potrebno mnogo pa da sve to iskrсне, da ispliva na površinu.

On je išao brže nego ja sada. Bio je mnogo mlađi i išao je brže. Tada je bio mnogo mlađi, a sada, sada bi imao...

Da, sada bi imao sto osamnaest godina. Čak i da ga onda nisu ubili pa spalili, tolike godine ne bi doživeo. Kada je poslednji put strčao niz te stepenice imao je pedeset i dve godine. Kada je to bilo? Koliko je vremena prošlo? Postoji li nešto čime se može meriti vreme koje je prošlo od... Treba li vreme meriti godinama, danima, satima ili događajima koji nas dele od nečega što se desilo?

Ja imam punih sedamdeset i osam godina i idem sporije. Mogao bih i nešto brže ali ne žurim. Gledam... Neko je onu svetiljku koja je na tom stepeništu bila, skinuo. Sada, na gajtanu, visi grlo sa golom sijalicom, takve su uostalom sada u svim prostorijama koje sam obišao. Sem u onoj nekadašnjoj dečijoj sobi. U toj kući ni onda nije bilo skupocenih lustera ali su ipak svetiljke, one koje su nekada na tavanici visile, nekome trebale.

Na stepeništu nije bilo otpadaka. Čini mi se ni đubreta. I bilo je svetla, gorelo je. Desno bi trebalo da je kuhinja. Ta je prostorija u mom sećanju ostala neverovatno mala. Sada mi izgleda veća. Ne mnogo ali ipak. Nema u njoj štednjaka, nema kuhinjskog kredenca, ni onog stola obloženog

pocinkovanim limom, nema čak ni česme kraj prozora koji gleda na svetlarnik. Na podu jarko crveni itison. I jedan zid je obložen istim itisonom. Umesto štednjaka nekakav sto, očigledno gurnut tamo da ne smeta. Kraj prozora primećujem cevi koje vire iz zida, znači česma je ipak nekada bila na tom mestu... Čemu li im je ta prostorija služila?

Iza nekadašnje kuhinje je kraći hodnik. Prolazim kraj "špajza", ostave na čijim su policama nekada bile naslagane tegle sa zimmicom, posude sa začinima i kuhinjsko posuđe. Na podu je bila velika plava kanta za mast, sa tavanice su visile razne kobasice, a na jednoj polici bio je i mali komarnik. Sada u toj ostavi zvrje prazne police obložene prljavom crvenom hartijom. Sve je i tu u crvenoj boji. Ne zanima me da li su police još iz onih vremena, zar je to važno? Zanima me nekadašnja devojačka soba. Prazna je. Nema kreveta, ormana, peći i malog stočića. Na jednom zidu razapeta je velika goveđa koža sa krznom žute i bele boje. Na podu jedan ogroman, neopisivo prljav, dušek. I jedna voštanica, tanka i dugačka. I opet krpe... Možda narkomanske rekvizite, možda nečiji snovi...

Vraćam se. Sa druge strane stepeništa je nešto kao predsoblje iz koga se ide u *seljačku sobu*. Vreme je učinilo da ta soba nije više "seljačka". Nestao je rustično napravljen nameštaj, nema više ćilima na podu i ležaju pored zida, nema ni šarenih tanjira okačenih po zidovima obloženim tamnim drvetom, nema ni fenjera od kovanog gvožđa koji je tu visio. Drvo je neko okrećio belo, boja se ljušti od vremena i vlage, tavanica je propala jer negde prokišnjava. Propao je i mansardni prozor, on je, od dugogodišnjeg prokišnjanja, sav istruleo. I ovde je neko naneo gomile nepotrebnih dronjaka, hartija i otpadaka za koje se ne zna čemu su služili. Na sred ove prostorije nalazi se jedan belo obojen gvozdeni, dečiji krevet. Dušeka na njemu nema, umesto dušeka opet stare hartije i dronjci... U jednoj niši – nekoliko knjiga, časopisa o uređenju stana i beleške nekog ko se spremao za polaganje pilotskog ispita. Našao sam čak i jednu dobru knjigu: Umberto Eko, *IME RUŽE*. Leži ona među nekim beznačajnim knjižicama, prljava i izgubljena. Sve mi se čini da joj tu nije mesto, uzeo bih je i dao nekome ali ona je tako prljava da bih posle morao prati ruke. Uostalom, nisam zbog te knjižice dolazio, vraćam se u predsoblje i otvaram tavana vrata. I tu, kao u svim prostorijama koje sam obišao, gori svetlo.

Jedan dečak je, istražujući tavan, dopro do jednog teško pristupačnog mesta odakle se to, kroz uski otvor, moglo videti. Na sred tog prostora bio je, osvetljen uskim snopom sunčevog svetla, sto i na njemu aluminijumska šasija iskićena radio lampama. Bilo je to pre više od sedamdeset godina. Pitao je dečak oca šta je to tamo, a on mu je odgovorio da se nekada davno, bavio radio-amaterstvom. Napravio je tu skalameriju ali ona nije radila pa je ostavio u tom sasvim nepristupačnom kutku tavana. Možda je to bila istina, a možda....

Po tavanu je, od krpa, starih boca i svakojakog krša, teško hodati, on je prosto zakčen nepotrebnim stvarima. Ko ih je ovamo donosio, kada i zašto? Trebalo je probiti se kroz sve to da bih stigao do mesta odakle bih video i otkrio jednu tajnu. Tajnu o ličnosti onoga čiji mi je bat koraka ostao u sećanju. Pokazalo se da me je sećanje tu izdalo: nikakvog prolaza do one tajanstvene prostorije sa stolom i radio-aparatom tu nema i nikada ga nije moglo biti.

Vratio sam se u seljačku sobu. Najzad sam našao da je tamo, na jednom mestu ispod prozora, lamperija kojom je zid obložen, na visini od oko 70 santimetra horizontalno rasečena. Rasčistivši krš, shvatio sam da je to neka vrsta skrivenih vrata koja vode u prostor koji sam tražio. Trebalo je nešto napora da se ta vratanca otvore. Nisam ulazio. Morao bih to učiniti puzeći. Ipak, dobro sam video, prostorija je bila sasvim prazna. Ni stola ni radio aparata u njoj više nije bilo.

Čuo sam priče da je on bio član, možda jedan od retkih koji nisu bili u partijskim spiskovima i za koje je znala samo nekolicina iz najužeg rukovodstva. Takve su čuvali za slučaj da organizacija bude provaljena i većina ljudstva pohvatana. Neki od njih imali su i radio-stanice koje bi, samo u slučajevima krajnje nužde, aktivirali i uspostavili vezu sa Centralom. Možda je zaista bio član ali to sada više nije važno.

Pogasio sam sva svetla u potkrovlju i shvatio da su skoro svi nekadašnji prekidači u kući, oni starinski porcelanski, zamenjeni novim, belim. Stari, su skinuti, žice izvučene i na njih obešeni novi. Umesto da budu u svojim ležištima, oni sada vise. Zar je to, u napuštenoj kući važno?

Trebalo je još u podrum da odem. Dole vode betonske stepenice pa se bat koraka više ne čuje. A nekada se čulo nešto drugo...

Bilo je jutro, dan je bio lep, čule su se detonacije, mislili su da su vežbe kojih je tih dana bilo, ali tek kada je jedna bomba pala u neposrednoj blizini, shvatili su da je to nešto ozbiljno i sjurili su se u podrum. Bili su to avioni, bombarderi. U avionima su sedeli ljudi koji su u školi učili stihove Šilera, Hajnea i Getea, a kasnije prihvatili verovanje da svet pripada samo onima koji imaju svetlu put i plavu kosu. Njihovi avioni su nadletali grad, sunovraćivali se na njega uključivši sirene kojima su unosili paniku. Urlik sirene nastavljan je jezivim fijukom ispuštene bombe i završen strašnom eksplozijom, detonacijom koja je značila nečiju sigurnu smrt. Odmah posle tog užasa sledile su nove sirene, novi fijuci i nove detonacije, a sve to trajalo je beskonačno dugo i razluđivalo žitelje grada nenavikle na ovakvu, apokaliptičnu simfoniju. Grad, koji je u to vreme brojao nepunih tri stotine hiljada stanovnika, nadletalo je tri stotine pedeset aviona. Nadletali su, bacali svoje bombe, razorne i zapaljive, bacali ih na grad, bacali neprekidno tako da je izgledalo da nikad neće prestati. Dok su jedni kružili i istovarivali svoj smrtonosni tovar u druge su na nekom aerodromu utovarivane nove bombe pa su i one, uz užasnu buku, sejane po gradu koji je goreo. Žurili su da istovare što više bombi jer su stanovnici grada, nekoliko dana ranije, glasno izvikivali da bi voleli da budu – grob. Iz podruma se nije moglo videti šta se napolju dešava, šta je sa gradom, kućama i ljudima ali je buka bila nesnosna. Trenuci tišine bili su veoma kratki.

Služavka je izgubila živce i počela da vrišti, nije bilo moguće smiriti je. Na kraju je, iskoristivši kratku tišinu između dva naleta aviona, otišla, pobegla iz grada koji je goreo. Njih dvojica, dečak i njegov otac, ostali su u podrumu.

Trešnja je bila u cvetu i posle svake eksplozije letele su njene bele latice. Gledano kroz mali podrumski prozor, izgledalo je kao da pada sneg.

Posle izvesnog vremena i njih dvojica su iskoristili jedno zatišje, izišli su iz podruma i napustili kuću. Otac je zaključao vrata, ona od glavnog ulaza, pogledao je ključ i glasno se zapitao ima li smisla čuvati ga...

U kuću se više nikada nisu vratili.

Zemlja je posle nekoliko dana bila okupirana i gradom su šetali nadmeni vojnici, pripadnici nacije koja je verovala da svetom treba da vladaju samo oni koji imaju svetlu put i plavu kosu, a da su svi drugi niža bića. Neka od tih nižih treba odmah istrebiti, a one druge ostaviti da budu sluge svetloputih. I u kuću su, posle nekoliko dana, došli. Došli su u kuću i nastanili se njoj. Bila je to jedna manja jedinica vojnika odevenih u crnu odeću, vojnika rođenih u selu koje nosi lepo ime Jabuka. Boravili su u kući neko vreme, boravili pa otišli dalje odnevi pritom sve što su u kući našli. Ono što su u kući našli, što im se učinilo vredno, odneli su u njihovo rodno selo Jabuka, trebaće valjda njihovoj rodbini i sugrađanima tamo. Znali su da dečaku i njegovom ocu ništa više neće trebati jer pripadaju onima koji moraju biti istrebljeni.

Kuća je nekoliko dana ostala prazna.

Posle su došli drugi. Bio je to čovek sa plavom kosom i ženom-lepoticom. Imali su dve plavokose ćerke i verovali da će kuća biti zauvek njihova. Zemlja je, to je zvanično objavljeno, bila oslobođena onih koje je trebalo istrebiti pa se za nekadašnje vlasnike ove kuće nisu morali brinuti. Njih više nema, verovatno su spaljeni da ne zagađuju ovu zemlju.

Gore, u seljačkoj sobi se nastanila jedna starica. Niko ne zna kako i odakle je ona stigla, verovatno je bila u nekom srodstvu sa plavokosima. Novim ukućanima nije smetala, a bila je vrlo stara. Bilo je očigledno da je njen boravak u potkrovlju samo privremen.

U podrumu više nije bilo buke. Vladala je neka nestvarna tišina. Detonacije se već odavno nisu čule, do podruma nije dopirala gradska buka, nisu se čuli čak ni moji koraci ili sam ja, nesvesno, koračao tiho. Podrum je bio prazan. U njemu nije bilo naslaganih drva, ni uglja, a u onom uskom, nalik na hodnik delu, nije bilo peska sa bocama odležanog vina. Neko je tu, u podrumu, sagradio nešto nalik na peć neobičnog oblika. Otvorio sam vratanca i shvatio: bila je to mala pušnica. Ko zna kada je onaj plavokosi ili neko ko je posle njega u kuću došao, u toj pušnici sušio meso. Sušio domaćinski, onoliko koliko je njemu i njegovima trebalo. A možda i nije sušio meso, nego nešto drugo? I tu ima dosta krša. Iznenadilo me je prisustvo jednog potpuno zardalog "Washtish"-a, limenog stočića za umivanje na kojima je u davna vremena držan lavor sa bokalom za jutarnji obred pranja lica i ruku. Takvi su nekad, korišćeni u kućama u kojima nije bilo tekuće vode. Odkud on tu?

Čovek sa plavom kosom je svakog dana odlazio u električnu centralu. Bio je tamo nekakav starešina, bio je komesar centrale i naređivao ljudima koji su tu radili. Naređivao je, a neposlušne je kažnjavao. Ti neposlušni su pripadali onima koji nisu bili svetle puti i plave kose i morali su biti srećni što ne pripadaju onima koje treba istrebiti. Morali su slušati i raditi. Neposlušne je strogo kažnjavao...

Izišao sam iz podruma ugasivši prethodno svetlo koje je i tu gorelo.

Levo su bila neka vrata kojih ranije nije bilo. Slutio sam da vode u kupatilo, sada, novim zidom odvojeno od spavaće sobe. Naravno, druga polovina one kaljeve peći bila je u tom kupatilu. Kada je, zbog novih vrata morala biti izmeštena na susedni zid ali je sve izgledalo kao da je neko u toj prostoriji započeo sa građevinskim radovima, započeo davno pa odustao.

Posle nekoliko godina u gradu je opet počela buka. Trajala je duže, pucalo se iz pušaka, mitraljeza i topova. Plavokosi su napustili grad, jedino je muž one lepotice ostao u kući. On uniformu nije nosio pa se nije bojao. U grad su, uz pucnjavu, došli neki novi vojnici, nisu bili plavi ni nadmeni, došli su iz daleka u odrpanim uniformama, govorili su da donose slobodu i jednakost svim radnim ljudima, a onog plavokosog su izveli pred kuću i streljali. Saznali su da je mučio ljude koji su prisilno radili u električnoj centrali i zbog toga su ga streljali. Streljali i ostavili tu pred kućom, na ulici. Ko ga je sklonio, ne zna se. Ženu – lepoticu nisu dirali. Ustvari, jednome se ta lepotica dopala, ona mu je dopustila da je dira, plašeći se verovatno, da će i nju, a možda i njene ćerke, isto pred kućom streljati.

Taj kome se lepotica dopala, ostao je u kući, ubrzo je obukao kožni kaput i postao šef. Svi su ga se plašili. Pominjali su strašno ime: Ozna. Jedino ga se lepotica nije plašila. Brzo je naučila da su, u Novom Društvu, bračne i vanbračne zajednice izjednačene. Ona je sklopila ovu novu, vanbračnu, njenog muža se svi plaše pa se ona nema čega bojati.

Posle su se u kući nastanili još neki i ljudi.

Spooredni ulaz, njegovu sobu i dečiju sobu zauzeo je čovek sa ženom i troje dece. Hvalio se da je radnik, razmetao se time i govorio kako je došlo vreme radnika. Gospoda će biti proterana a radnici će postati gazde ove zemlje. Onaj iz Ozne ga nije dirao.

U spavaću sobu i kupatilo su se, nekako u to vreme, uselili starac i starica kojih se otarasio njihov sin, bakalin iz susedstva. Imali su Rešenje, dobili su ga od nove vlasti i nije ih mogao isterati ni onaj u kožnom kaputu niti radnik kome bi te dve prostorije zaista trebale.

Klozet, onaj jedini u kući, koristili su svi.

Zajedničko stanovanje, kao institucija rođena u bratskom Sovjetskom Savezu, postala je, posle Drugog Svetskog rata, deo naše stvarnosti. Teško je tvrditi da je to kolektivno vršenje nužde baš bilo u duhu marksizma-lenjinizma, ali sigurno je bilo korisno za one što su nosili kožne kapute. Oni su, zahvaljujući takvom zajedničkom načinu stanovanja i vršenja nužde, uvek na vreme saznavali šta ko jede, šta radi, i šta misli. Uostalom, zajedničko stanovanje je, kao ideja, odgovaralo duhu kolektivizma i trebalo je prihvatiti ga. Istina, klozeti su u to vreme najviše trpeli i mnogo stradali.

Klozet nisam dugo istraživao. Za divno čudo, mada mu je neko, ko zna zbog čega, skinuo vrata i ostavio ih u predsoblju, bio je u dosta pristojnom stanju. Pogasio sam sva svetla u prizemnom delu kuće i pošao prema predsoblju. Setio sam se mesingane kvake na vratima glavnog ulaza. Bile su to one iste kvake koje su usađene u vrata kada je kuća građena. Nekad davno, dodirivao ih je onaj

dečak, dodirivali su je i njegovi roditelji kojih više nema, dodirivali se je njihovi prijatelji, a dodirivala ih je čak i ona služavka koja je u panici pobjegla iz kuće za vreme bombardovanja. Kvaku sam skinuo bez napora, skinuo i stavio u džep.

Uzeo sam je za uspomenu. Kvaku! Jedinu stvarnu uspomenu na jedno davno prošlo vreme. Može li kvaka biti nekakva uspomena. Iako u to sumnjam, ipak sam je uzeo i stavio u džep.

Da bih izašao, morao sam opet proći kroz dečiju sobu, njegovu sobu i sporedan ulaz. Glavni ulaz je bio zaključan. Možda je to dobro. Kroz glavni sam poslednji put prošao pre ravno šezdeset i sedam godina.

Provukao sam se kroz onaj uski hodnik i stepenište ružne kuće i najzad stigao na ulicu. Napolju je sijalo sunce. Pogledao sam prozore u potkrovlju kuće u kojoj je Hari sa roditeljima živeo i prošao pored kuće u kojoj je živeo Robert, pa pored one u kojoj je stanovao onaj drugi Robert, onaj koga smo zvali Robi, dečko kome su plavokosi rano prekinuli detinjstvo.

Idući prema tramvaju, razmišljao sam da li je moja današnja poseta kući na Gundulićevom vencu broj 53 bila stvarna ili je samo još jedan od snova koje sam i ranije često sanjao.

Onih koji su u toj kući nekada bili, živeli u njoj ili samo prolazili kroz nju, više nema, oni su deo mojih uspomena, i ja ih se ponekad setim. Jedino je ona kvaka u mom džepu stvarna. Ipak, pitam se šta je stvarnost. Nije li i ona nešto drugo, a ne ono što mi mislimo?

Aleksandar Ajzinberg

17-25. mart 2008.